

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Danegeld v anglickém právu

Studentská vědecká a odborná činnost

Kategorie: magisterské

2014
ročník VII.

Autor: Jan Nevyjel
Konzultant: Prof. JUDr. Jan Kuklík DrSc.

estné prohlášení a souhlas s publikací práce

Prohlašuji, že jsem práci předkládanou do VII. ročníku Studentské vědecké a odborné společnosti (SVO) vypracoval samostatně za použití literatury a zdrojů v ní uvedených. Dále prohlašuji, že práce nebyla ani jako celek, ani z podstatné části dříve publikována, obhájena jako součást bakalářské, diplomové, rigorózní nebo jiné studentské kvalifikační práce a nebyla předložena do předchozích ročníků SVO či jiné soutěže.

Souhlasím s užitím této práce rozšiřováním, rozmnožováním a sdělováním ve veřejnosti v neomezeném rozsahu pro účely publikace a prezentace PF UK, včetně užití třetími osobami.

V Praze dne 15. 4. 2014

.....
Jan Nevyjel

Obsah

1. Úvod	5
2. Charakteristika.....	7
2.1 Způsob výběru daní	8
2.2 Výběr řídaní	12
2.3 Corporate consent.....	13
3. Anglosaské období	15
4. Normanské období	18
5. Závěr.....	21
6. Seznam použitých zdrojů	22

(...)

*It is wrong to put temptation in the path of any nation,
For fear they should succumb and go astray;
So when you are requested to pay up or be molested,
You will find it better policy to say: --*

*"We never pay any-one Dane-geld,
No matter how trifling the cost;
For the end of that game is oppression and shame,
And the nation that plays it is lost!"*

Rudyard Kipling

1. Úvod

Fenomén *Danegeldu*, jakožto dan z míru, kterou se vykupovaly nejenivě nájezdy severských Vikingů, nebyl výhradně záležitostí ryze anglickou. Ke stejnému řešení se v raném středověku uchýlovaly i ostatní národy nejen na pobřeží Severního moře, ale i na Kyjevské Rusi. Byla to ovšem Anglie, kde se tato praxe pod vlivem dějinných událostí vyvinula v institut v Západní Evropě od římsko-britských dob nevídaný,¹ ve vznik první univerzální dan z půdy, která se odlišovala od předvodních tributů především ve dvou aspektech: byla všeobecná a pravidelná.

Když jsem se poprvé začal výrazněji zajímat o problematiku *danegeldu*, vystavilo mi na mysli mnoho otázek. Především se týkaly právních děležitých historických determinantů, které ve svém výsledku způsobily, že se z předvodního válečného tributu stala první všeobecná daň z půdy v anglickém království. Na otázku, co je *danegeld*, bychom totiž jednoduše mohli odpovědět rétorickou otázkou, kým vlastně byl anglický národ na sklonku raného středověku. Otázkou, která je pro nejmenší dosti problematičká. Na úvod lze tedy obecně říci, že se cesty vývoje této daně z míru shodují ve své rozmanitosti s těmi politickými, společenskými a kulturními.

Příběh anglosaské Anglie po období vytvoření anglosaské heptarchie završené konsolidací moci na začátku 9. století nabízí novou kapitolu, která Anglii změní k nepoznání. První nájezdy dánských Vikingů na anglická pobřeží uvedou kromě jiného prvotní zárodek *danegeldu* v podobě válečných tributů směřujících k odvrácení neivých útoků. Po úspěšné obraně ostrova a sjednocení anglického království potomky Alfréda Velikého se ovšem Dánové vracejí a v 10. století dovedou celou Anglii. Právě toto období končí vlády anglosaského panovníka Ethelreda II. a nastoupivšího dánského krále Knuta I. Velikého přináší všeobecnou daň, která se předvodně jakožto nástroj obrany anglického království stane určitým „výpalným“, prostředkem financování dánské královské politiky.

Politické a společenské změny (především asimilace velkého množství severského etnika dánského původu s anglosaským obyvatelstvem) zapříčiněné dánskými nájezdy a pozdějším zábořem byly drtivé. Jedním z takových děsledků byla skutečnost, že *danegeld* přetrval i po restauraci anglosaské dynastie ztělesněné Edvardem III. Vyznává em, kdy už se s nejvtší

---

¹ GREEN, Judith A. The Last Century of Danegeld. *The English Historical Review*. April 1981, Vol. 96, No. 379, s. 241

pravd podobností stal příliš lukrativním nástrojem hospodářské politiky království, než aby byl zakázán.

Dalším důležitým milníkem byl normanský zábor. Po úspěšné obraně ostrova před invazním vojskem norského krále Haralda Hardrada u Stamford Bridge už nový anglosaský král Harold II. Godwinson nestačil v jinak velice vyrovnané bitvě u Hastingsu normanskému vévodovi Vilému Dobyvateli. Od konce roku 1066 tak nastupuje na anglický trůn další „vetelecká“ – normanská – dynastie, která s sebou přináší další radikální změny v životě jak politickém, tak kulturním. Kromě implementace normanské šlechty a zanesení francouzského jazyka dochází také pod patronátem krále Viléma I. k soupisu veškerého majetku v Anglickém království pod názvem *Knihy posledního soudu*. Tento obrovský historický pramen má pro novou vládnoucí vrstvu mimo jiné především úřední a stal se klíčovým nástrojem k zefektivnění výběru *danegeldu*, který už byl tou dobou pravděpodobně vybírán každoročně.²

Danegeld nakonec vydrží až do druhé poloviny 12. století. V situaci, kdy na anglický trůn přichází Plantagenetové, je nahrazen na pozadí křížových výprav především daní z movitého majetku.³ Přesný konec jeho výběru je ovšem dodnes zahalen tajemstvím.

---

² GREEN, Judith A. The Last Century of Danegeld. *The English Historical Review*. April 1981, Vol. 96, No. 379, s. 242

³ Ibid. s. 241

2. Charakteristika

Abychom dobře pochopili složitou problematiku vzniku *danegeldu*, je na místě si její název a obsah terminologicky vymezit s určitým etymologickým přesahem.

2.1 Etymologie termínu

Termín *danegeld*, jenž je nejen v akademických kruzích dodnes používán, má svůj původ až ve 12. století, tedy na sklonku své existence. Toto označení nemá své významové ohnisko v tributární povaze prvních plateb dánským Vikingům, jak by se na první pohled mohlo zdát. Když se poprvé použil termín *danegeld* ve 12. století,⁴ mluví se tím na mysl o *geld*, která fungovala za vlády Knuta I. Velikého (*Dane*), neboli během existence dánského režimu v Anglii. Tato skutečnost je velice důležitá, nebo je nutné nejen odlišit *danegeld* od dřívějších válečných tributů z období před sjednocením anglosaské Anglie, ale také si uvědomit, že na samém počátku byla společným rysem jen všeobecnost vybírané daně, zatímco její účel, jak dále uvidíme, se mnohdy lišil.

Danegeld je rovněž do jisté míry nutné chápat jakožto akademický postulát, pod který zahrnujeme všechny probíhající výbory daní, které už měly charakter všeobecný, týkaly se všech poddaných v anglickém království a byly vybírány z poviny. Anglosaská kronika termín *danegeld* nezná, díky tomu však poskytuje vodítko k odlišení jeho různých účelů,⁵ jelikož operuje s těmi různými dobovými termíny: *gafol*, *geld* a *heregeld*. Zatímco anglosaský výraz *gafol*⁶ je překládán jako tribut, a tedy značí tributární účel *danegeldu*, *geld*⁷ (někdy také *gyld* nebo *gild*) je především historiky překládán jako daň. Zde je třeba ovšem zdůraznit, že hranice mezi oběma termíny je v Anglosaské kronice velice neostrá. Každá z jednotlivých zmínek vyžaduje vlastní historickou interpretaci⁸ vzhledem k existenci sedmi dochovaných rukopisů, v nichž je potřeba odlišit především účelové určení daně. Nicméně na základě interpretace dvou výše zmíněných termínů můžeme rozlišit dva základní typy *danegeldu*: *tributary*, který směřoval k vyplacení útoků cích vojsk i uznání jejich nadvlády, a *stipendiary*, který sloužil k financování vlastní královské politiky, v tšinou obrany.

⁴ GREEN, Judith A. The Last Century of Danegeld. *The English Historical Review*. April 1981, Vol. 96, No. 379, s. 241

⁵ Manuscript C: Cotton Tiberius C.i The Anglo-Saxon Chronicle: An Electronic Edition (Vol 3).

⁶ BOSWORTH, Joseph. "An Anglo-Saxon Dictionary Online." *Gafol*. Ed. Thomas Northcote Toller and Others. Comp. Sean Christ and Ondřej Tichý. Faculty of Arts, Charles University in Prague, 21 Mar. 2010.

⁷ BOSWORTH, Joseph. "An Anglo-Saxon Dictionary Online." *Gild*. Ed. Thomas Northcote Toller and Others. Comp. Sean Christ and Ondřej Tichý. Faculty of Arts, Charles University in Prague, 21 Mar. 2010.

⁸ Například v roce 1013 byl vyplacen „ful gyld“ dánskému králi Sweynovi, který měl jednoznačnou povahu tributární, nebo byl spojen s podrobením Anglosasů jeho invaznímu vojsku. Manuscript C: Cotton Tiberius C.i The Anglo-Saxon Chronicle: An Electronic Edition (Vol 3).

T etím d ležitým termínem je *heregeld*⁹, jenž by se dal p eložit souslovím *war-tax*, neboli vále ná da . Tento druh *danegeldu* by se dal za adit pod druhou ze zmín ných skupin, nebo byl spojen p edevším s vedením války. Obzvlášt zajímavý je pak jeho historický kontext, který dal vzniknout jeho jménu. Anglosaské slovo *here*¹⁰ by se dalo p eložit jako armáda, Anglosaská kronika však nabízí jasné ešení, jak slovo identifikovat. Zatímco v každé zmínce, která se týká anglosaských vojsk, Kronika vždy používá slovo *fyrð*, tam, kde má na mysli úto ící vojska dánských Viking , jedná se vždy o *here*¹¹. Pro ješt bližší pochopení opravdového ú elu tohoto *danegeldu* je pak klí ová jediná zmínka dochovaná ve verzi D Anglosaské kroniky z roku 1052¹², která uvádí, že „*král Edward III. Vyznava zakázal výb r heregeldu po 39 letech od jeho zavedení králem Ethelredem II.*“ Anglosaská kronika zde odkazuje k události z roku 1012, kdy byl anglosaským králem Ethelredem II. vybrán *danegeld* k zaplacení armády vikingského vále níka Thorkella e eného Vysokého, který se po vlastních útocích proti Anglosas m nechal uplatit k obran proti invazi dánského krále Svena a jeho syna Knuta.¹³ Práv v této události leží nejenom p vod výrazu *heregeld*, ale i jeho ú el – financování cizí, žoldácké armády k vedení války. Ú el, který po osmdesáti p ti letech nazve Vilém II. Rufus *auxilium*, když vybere obzvlášt silný *danegeld* (ty i šilinky za *hide*) k obran Normandie.¹⁴

2.2 Zp sob výb ru dan

Poté, co jsme si vymezili pojem *danegeld*, je na ase p esunout se do oblasti jeho vybírání, neboli zjistit, jakým zp sobem toho bylo dosahováno. Rozhodujícím historickým pramenem je zde op t *Knihá posledního soudu*, která, a koliv byla sepsána až po normanském záboru, na mnoha místech do detail zachycuje tradi ní anglosaský správní systém agrární spole nosti a jeho specifika v r zných ástech Anglie.¹⁵ Mezi dalšími prameny je rovn ž d ležité zmínit

⁹ BOSWORTH, Joseph. "An Anglo-Saxon Dictionary Online." *Here-gild*. Ed. Thomas Northcote Toller and Others. Comp. Sean Christ and Ond ej Tichý. Faculty of Arts, Charles University in Prague, 21 Mar. 2010.

¹⁰ BOSWORTH, Joseph. "An Anglo-Saxon Dictionary Online." *HERE*. Ed. Thomas Northcote Toller and Others. Comp. Sean Christ and Ond ej Tichý. Faculty of Arts, Charles University in Prague, 30 Nov. 2010.

¹¹ Nap íklad záznam z roku 1014 (...) „*Pa syððan Swegen dead wæs, sæt Cnut mid his here on Genesburuh (...)* // Poté co zem el Sven, vydal se Knut se svou armádou na Gainsborough“ ve srovnání se záznamem z roku 992 (...) „*se cyning þa betæhte þa fyrde to lædenne Ælfrice ealdormenn (...)* // a král pov il ealdormana Elfrica velením armády“ Manuscript C: Cotton Tiberius C.i The Anglo-Saxon Chronicle: An Electronic Edition (Vol 3).

¹² (...) on þan ylcan geara alede Eadward cyng þæt heregyld þæt Æþelred cyng ær astealde, þæt wæs on þam nigon þrittigoðan geara þæs þe he hit ongunnon hæfde (...) Manuscript D: Cotton Tiberius B. iv The Anglo-Saxon Chronicle: An Electronic Edition (Vol 3).

¹³ LAWSON, Michael K. The Collection of Danegeld and Heregeld in the Reigns of Aethelred II and Cnut. *The English Historical Review*. October 1984, Vol. 99, No. 393, s. 721

¹⁴ MADDICOTT, John R. *The Origins of The English Parliament 924-1327*. New York: Oxford University Press, 2010. s. 102

¹⁵ STENTON, Frank M. *Anglo-Saxon England*. 2. ed., repr. Oxford: Clarendon Press, 1967. s. 636

dochovaný text neznámého p vod u i data pod jménem *County Hidage*, který s nejuvší pravděpodobností má p vod p ed-normanský a poskytuje rovněž cenné informace o 13 tehdejších krajích (*shires*) a jejich p esném d lení na jednotky p dy (*hides*).¹⁶ Bez zajímavosti také není záznam z výb ru *danegeldu* pod jménem *Northamptonshire Geld Roll*, který, a koliv musel být po ízen n kdy mezi lety 1068 a 1083, je napsán ve staroangli tin a pravděpodobn ukazuje, že podobný typ záznamu musel být p i výb ru dan vyhotoven i v anglosaském období.¹⁷

Na základ t chto dobových pramen se Anglie rozpadala do ty p esn definovaných regionů:¹⁸ East Anglia, Kent, Wessex a Northumbria po eku Tees.¹⁹ Mezi t mito regiony se ve výše zmín ných pramenech da ového ohodnocení vyjímal East Anglia. Zatímco v ostatních zemích byly pro ástku vybírané dan rozhodující specifické jednotky p dy jako *hide*, *sulung* i *ploughland*²⁰, do kterých se vesnice (*village*) rozpadala, zde se da ová zát ž vesnice vypo ítala podle toho, kolik pencí by musela odvést, kdyby setnina (*hundred*)²¹, do které vesnice spadala, zaplatila 20 šilink (1 libru).²² Další zvláštností tohoto regionu byla sub-jednotka zvaná *leet*. Šlo o skupinu n kolika vesnic, které odvád ly stejný podíl v rámci jedné setniny. Nap íklad setnina Thinghoe v Suffolku byla rozd lena do 15 takových *leets*, p i emž jedna *leet* zahrnovala ty i až p t vesnic a m sto Sudbury zaujímal tvrtinu celé setniny, tedy 3 *leets*. P i takové setnin , která by odvedla jednu libru, by poté každá z *leets* zaplatila 1 šilink a 8 pencí.²³ Existence t chto zvláštních útvar spo ívá v historickém kontextu daného regionu, který byl siln ovlivn n usazeným dánským obyvatelstvem v 9. století.²⁴

¹⁶ LAPIDGE, Michael, John BLAIR, Simon KEYNES, and Donald SCRAGG (eds). *The Wiley Blackwell Encyclopedia of Anglo-Saxon England: Second Edition*. Blackwell Publishing, 2014.

¹⁷ ROBERTSON, Alfred J. *Anglo-Saxon Charters*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009. s. 230-237

¹⁸ STENTON, Frank M. *Anglo-Saxon England. 2. ed., repr.* Oxford: Clarendon Press, 1967. s. 637

¹⁹ Toto rozd lení reflektuje zm ny, které zp sobil vznik tzv. *Danelaw* (oblast ovládaná dánskými Vikingy) v 9. století. Z toho vyplývá, že sou ástí Wessexu byla od Alfrédových dob Anglická Mercie a Essex, ke kterým poté p ibyla jižní ást p vodního Danelaw, zatímco ta severní byla sou ástí Northumbrie. Ta byla ovšem na základ *Knihy posledního soudu* rozd lena na oblast po eku Tees, které se zdan ní týkalo. Zbylou severní ást po eku Humber kniha nezmi uje a dle F. Stentona obsahovala mnoho pozemk vy atých z obecného zdan ní a pravděpodobn nespadała do tehdejšího národního schématu výb ru *danegeldu*.

²⁰ Tyto termíny si p íblížíme pozd ji

²¹ Anglosaske rodiny se ze správních d vod a povinnosti zemské hotovosti organizovaly do setnin po 100 rodinách tzv. *hundreds*. Tyto setniny pak podle ur itého geografického modelu tvo ily kraje *shires*, a ty poté *ealdomanries*, které v 11. století za vlády Knuta I. Velikého st ídají *earldoms*.

²² STENTON, Frank M. *Anglo-Saxon England. 2. ed., repr.* Oxford: Clarendon Press, 1967. s. 637

²³ LOYN, Henry R. *The Governance of Anglo-Saxon England 500-1087*. Stanford: Stanford University Press, 1984. s. 119

²⁴ Existují d kazy o tom, že *leets* nebyly jen pouhým um lým výtvoem k vybírání *danegeldu*. Každá z nich m la v raném údobí své existence vlastní dv r a jako ekonomické jednotky p etrvaly u p dy, která p ešla do církevních rukou, až do 13. století. Podrobn ji se p vodem *leets* v nuje D. C. Douglas ve svém lánku

Ve zbývajících částech Anglie se dále vypořádávala na základě teorie, že jeden kraj (*shire*) obsahoval konečný počet určitých jednotek půdy.²⁵ Ve Wessexu společně s Anglickou Mercii a Sussexem touto jednotkou byla *hide* původem z anglosaského slova *híwan*, či *higan*, které by se dalo přeložit jako rodina, rodinné domácnosti (*household*).²⁶ Podstatu tohoto označení ale nejlépe vystihuje anglosaský mnich a kronikář Beda Ctihodný se svým latinským ekvivalentem *terra unius familiae*.²⁷ *Hide* tedy původně vymezovala takovou část půdy, která postačila k výživě jednoho poddaného, vlastníka půdy, a jeho rodiny.²⁸ Postupem času se ovšem stejně jako ostatní jednotky stala uměle vytvořenou, jejíž hlavní účel tkvěl zejména ve výpočtu výměry daní. Nejpozději od vlády Edvarda III. Vyznavače byly *hides* v rámci jednoho kraje rozděleny do velkých kulatých území²⁹ po svých příslušných setninách. V těchto byly dále rozděleny po částech desíti a pětici *hides* mezi vesnice, ze kterých se skládaly. Zejména tyto pětice a deseti denné skupiny jsou u *hides* specifické v porovnání s dalšími formami anglosaských jednotek. V dobách Viléma Dobyvatele měla jedna *hide* 120 (fiskálních) akrů a určení jejich počtu se odbyvalo na příslušných soudech – od královského (*kings court*) přes kraj a setninu až k vesnicím.³⁰

Další jednotkou v našem seznamu je *sulung*. Tento archaický termín byl úzce spjat se zemí Isku tradicí v Kentu a jeho starém království. Původem z anglosaského slova *sulh*³¹, překládaného jako *plough*, neboli pluh, je význam této jednotky spojen s obděláváním půdy. Zatímco ve Wessexu jednotka *hide* značila takovou výměru půdy, která stačila k obživě jedné rodiny, jeden *sulung* byl úsek, který dokázal během jednoho roku obdělat jeden pluh tažený osmi voly.³² Vztah mezi jednotkou *sulung* a pluhem taženým osmi voly je dobře ukázán na

---

Fragments of an Anglo-Saxon Survey from Bury St. Edmunds. *The English Historical Review*. July 1928. Vol. 43, No. 171, s. 376-383

²⁵ STENTON, Frank M. *Anglo-Saxon England*. 2. ed., repr. Oxford: Clarendon Press, 1967. s. 637

²⁶ BOSWORTH, Joseph. "An Anglo-Saxon Dictionary Online." *Híwan*. Ed. Thomas Northcote Toller and Others. Comp. Sean Christ and Ondřej Tichý. Faculty of Arts, Charles University in Prague, 10 Dec. 2010

²⁷ BEDA, Venerabilis. *Historia Ecclesiastica Gentis Anglorum*. Ed. Charles Plummer. Oxford: Clarendon Press, 1896, I, 25, II, 9, III, 5, III, 24

²⁸ LENNARD, Reginald. The Origin of the Fiscal Carucate. *The Economic History Review*. 1944, Vol. 14, No. 1, s. 59

²⁹ Na základě výše zmíněného pramenu *County Hidage* například Northamptonshire obsahoval přesně 3 200 *hides*; Bedfordshire a Worcestershire každý po 1 200 *hides*; Staffordshire 500

³⁰ MAITLAND, Frederic W. *Domesday Book and Beyond: Three Essays in The Early History of England*. 1. ed., repr. Cambridge: Cambridge University Press, 1907. s. 490-520

³¹ BOSWORTH, Joseph. "An Anglo-Saxon Dictionary Online." *Sulh*. Ed. Thomas Northcote Toller and Others. Comp. Sean Christ and Ondřej Tichý. Faculty of Arts, Charles University in Prague, 10 Dec. 2010

³² STENTON, Frank M. *Anglo-Saxon England*. 2. ed., repr. Oxford: Clarendon Press, 1967. s. 278

základ skutečnosti, že tvrtina jedné *sulung* se nazývala *yoke* z anglosaského *geoc*³³ neboli jeho, do kterého byl zapážen vždy jeden pár volů. Výměra jedné *sulung* se reálně pohybovala od 160 po 240 akrů, pročež byla někdy nazývána také jako *double hide*. Jako ekvivalent dvou *hides* se bez jakýchkoliv pochyb používala na začátku 9. století.³⁴ Jak ovšem podotýká Frederic Maitland ve své studii *Knihy posledního soudu*, vnucená uniformita z důvodu výbírů daní udělala později rovnítko mezi *hide*, jejíž výměra se rovněž reálně odlišovala a byla mnohdy výrazně menší, a *sulung* na 120 (fiskálních) akrů.³⁵

Poslední jednotkou byla *ploughland*³⁶ nebo také *carucate*³⁷, která se uplatňovala v Northumbrii severně od řeky Welland. V této oblasti se rovněž odrazil obrovský vliv dánských kolonií, nebo předpříchodem Vikingů v 9. století se zde uplatňovala jako jednotka půdy *hide*.³⁸ Severský vliv se však neprojevil jen v odlišné jednotce výměry půdy, ale také ve správním uspořádání. Zatímco na jihu Anglie, jak už jsme uvedli výše, se uplatňovala pod úrovní krajsetnina (*hundred*), zde šlo o tzv. *wapentake* původem z anglosaského *waepengetaec*³⁹, jenž doslova znamenalo „*taking up a weapon*“, neboli pozvednutí zbraně, které bylo symbolickou ceremonií na konci jednání shromáždění příslušné setniny. Výrazné odlišnosti ale mezi oběma správními jednotkami nebyly, přičemž někdy docházelo k jejich zaměňování i v dobových pramenech.⁴⁰ Podobně jako v Kentu i zde je však význam jednotky spojen s obděláváním půdy pomocí pluhu taženého voly. Zatímco v Kentu se *sulung* rozpadala do čtyř *yokes*, na sever od řeky Welland jedné *ploughland* odpovídalo osm *oxangang*.⁴¹ Zde si můžeme opět povšimnout významu počtu volů (*oxas*) zapážených do jednoho pluhu. Jeden *oxangang* totiž odpovídal takovému podílu půdy, za který jeho vlastník propůjčil jednoho vola do pluhu k obdělání celé jedné *ploughland*. Další zvláštností v této oblasti byl způsob,

³³ BOSWORTH, Joseph. "An Anglo-Saxon Dictionary Online." *Geoc*. Ed. Thomas Northcote Toller and Others. Comp. Sean Christ and Ondřej Tichý. Faculty of Arts, Charles University in Prague, 10 Dec. 2010.

³⁴ VINOGRADOFF, Paul. *Sulung and Hide*. *The English Historical Review*. April 1904, Vol. 19, No. 74, s. 282-286

³⁵ MAITLAND, Frederic W. *Domesday Book and Beyond : Three Essays in The Early History of England*. 1. ed., repr. Cambridge: Cambridge University Press, 1907. s. 409

³⁶ Ze staroseverského slova *plóg*, jenž rovněž znamená pluh a vysvětluje existenci dvou odlišných termínů se stejným významem.

³⁷ Z termínu *carucata terrae* uvedeném v *Knihě posledního soudu*

³⁸ STENTON, Frank M. *Anglo-Saxon England*. 2. ed., repr. Oxford: Clarendon Press, 1967. s. 639

³⁹ BOSWORTH, Joseph. "An Anglo-Saxon Dictionary Online." *Wapengetaec*. Ed. Thomas Northcote Toller and Others. Comp. Sean Christ and Ondřej Tichý. Faculty of Arts, Charles University in Prague, 10 Dec. 2010.

⁴⁰ LOYN, Henry R. *The Governance of Anglo-Saxon England 500-1087*. Stanford: Stanford University Press, 1984. s. 142

⁴¹ Spojením anglosaských slov *oxa*, v překladu v l, a *gang* jako slovesa jít. Na místo *oxangangu* se také uplatňoval latinský ekvivalent *bovate*. BOSWORTH, Joseph. "An Anglo-Saxon Dictionary Online." *Oxa; Gang*. Ed. Thomas Northcote Toller and Others. Comp. Sean Christ and Ondřej Tichý. Faculty of Arts, Charles University in Prague, 10 Dec. 2010.

jakým docházelo k rozdělení jednotek pody mezi vesnice v rámci jedné *wapentake*. Zatímco ve Wessexu se *hides* rozdělovaly do pti a deseti lenných skupin, zde se tak dělilo po šesti a dvanácti *ploughland*. V této souvislosti je také na místě zmínit jednu menší rozdílnost mezi setninami na jihu Anglie a *wapentakes*. Podobně jako v East Anglii, kde fungovaly výše zmíněné *leets* jakožto jednotky, z kterých vesnice odváděly daň stejným dílem v rámci jedné setniny, *wapentakes* měly podobné útvary, které fungovaly na stejném principu, avšak pod názvem „*hundred*“, jejichž podstata ovšem byla pochopitelně odlišná od opravdových setnin.⁴² Výměra jedné *ploughland* byla pak v pozdějších dobách rovněž ekvivalentní jedné *hide*, tedy 120 (fiskálních) akrů.⁴³

2.3 Výběr í dan

Poté, co jsme si priblížili složitou problematiku výměry pody v anglosaské středověké společnosti, je naase přesunout se do oblasti výběru daní samotné. Jak už jsme výše zmínili, určení pody jednotek pody se odbývalo na příslušných soudech po íraje u toho nejvyššího, královského. Nicméně jsme stále neuvedli, kdo přesně vybíral. Tato kompetence náležela šerifovi příslušného kraje. Jelikož se ovšem probírané období týká z větší části toho anglosaského, je na místě zmínit předchůdce pozdějšího úadu šerifa, kterým byl *reeve*. Toto označení pochází z anglosaského slova *gerefa*.⁴⁴ Šlo o anglosaského nižšího zemského úedníka, magistráta odpovědného koruně.⁴⁵ Tento post se dělil podle přísobnosti mimo jiné i na *town-reeve* (pro město), *port-reeve* (pro přístav) a *reeve in charge of manor* (pro panství). Nás bude obzvláště zajímat *reeve of the hundred*, který stál v čele setnin a *wapentakes* a jehož úkolem bylo chránit zde zájmy koruny, a již výše zmíněný *shire-reeve* (šerif). A koliv jsou právě *reeves of the hundred* nebo někdy také *hundreds men* označováni v mnoha dobových pramenech za pravidelné výběr í *danegeldu*, je jasné, že ve své činnosti podléhali nařízením šerifa, který stál v čele kraje.⁴⁶ Ten vedl záznamy ohodnocení pody a seznam všech svobodných vlastníků v rámci kraje. Jeho úad byl rovněž nadán značně širšími kompetencemi. Toto tvrzení dokazuje mimo jiné dochované svědectví z Cambridgeshiru z 11. století, kdy to byl právě šerif, který se souhlasem krále u příslušného soudu kraje snížil

⁴² STENTON, Frank M. *Anglo-Saxon England*. 2. ed., repr. Oxford: Clarendon Press, 1967. s. 639

⁴³ MAITLAND, Frederic W. *Domesday Book and Beyond : Three Essays in The Early History of England*. 1. ed., repr. Cambridge: Cambridge University Press, 1907. s. 409

⁴⁴ BOSWORTH, Joseph. "An Anglo-Saxon Dictionary Online." *GE-RÉFA*. Ed. Thomas Northcote Toller and Others. Comp. Sean Christ and Ondřej Tichý. Faculty of Arts, Charles University in Prague, 21 Mar. 2010.

⁴⁵ Z dobového dokumentu dochovaného na opisu z 12. století - Gerefa. *The Early English Laws* [on-line]. Ed. Thom Gobbitt. University of London, Institute of Historical Research / King's College London © 2014. Dostupné z: <http://www.earlyenglishlaws.ac.uk/laws/texts/rspger/>

⁴⁶ ROUND, John H. *Feudal England*. London: Swan Sonnenschein & Co, 1895. s. 53-54

ohodnocení jedné vesnice z 10 na 5 *hides*.⁴⁷ Práv výběr *danegeldu* stál především za prudkým vzestupem významu a postavení šerifa, který nejenže skrze něj naplňoval celostátní zájmy krále, ale rovněž při nezaplacení daní mohl, například, konfiskovat majetek svobodným vlastníkům. Tato skutečnost měla především vliv na jeho osobní majetek, jelikož z konfiskace píšela určitá odměna. Od vlády Knuta I. Velikého tomuto předcházela také možnost získat peníze skrze neschopnost zaplatit *danegeld*. Pokud se našel takový jedinec, který byl ochoten zaplatit daně za něho, kdo tak neučinil ve stanovenou dobu, získal vlastnictví k jeho půdě, která tímto okamžikem propadla.⁴⁸

2.4 Corporate consent

Na konec této kapitoly už zbývá jen rozebrat poslední problematiku v rámci charakterizace *danegeldu* a tou je tzv. *corporate consent*, neboli ústavní politické instituce na schvalování zdanění.

Akoliv se výběr daní stal středobodem evoluce anglického parlamentarismu především v pozdějších letech, je na místě si v rámci této práce alespoň přiblížit jeho počátky. Ty pramení z anglosaského zemského shromáždění vedoucích představitelů jak moci církevní, tak sekulární, pod názvem Witenagemot⁴⁹, nebo někdy také Witan. Toto shromáždění, které je mnohdy považováno za předchůdce anglického parlamentu, za dobu počátku 9. století vykazovat prvotní znaky výraznější institucionalizace své politické ústavy na území anglického království. Kromě velice zásadního práva na volbu panovníka se shromáždění účastnilo i rozhodování v otázce daní. Svědčí o souhlasu Witanu s výběrem daní pochází především z úplného počátku *danegeldu* za vlády Ethelreda II. a to v letech 994, 1002 a 1011.⁵⁰ Prof. John Maddicott ovšem ve své studii o počátku anglického parlamentu uvádí, že se tak událo bez jakýchkoliv ústavních implikací.⁵¹

---

⁴⁷ MORRIS, William A. The Office of Sheriff in the Anglo-Saxon Period. *The English Historical Review*. January 1916, Vol. 31, No. 121, s. 20-40

⁴⁸ LAWSON, Michael K. The Collection of Danegeld and Heregeld in the Reigns of Aethelred II and Cnut. *The English Historical Review*. October 1984, Vol. 99, No. 393, s. 721-738

⁴⁹ Z anglosaského *wita* (*a wise man*) v překladu: moudrý a *gemot* (*meeting, assembly*) v překladu: shromáždění BOSWORTH, Joseph. "An Anglo-Saxon Dictionary Online." *Wita; Gemot* Ed. Thomas Northcote Toller and Others. Comp. Sean Christ and Ondřej Tichý. Faculty of Arts, Charles University in Prague, 21 Mar. 2010.

⁵⁰ Manuscript C: Cotton Tiberius C.i The Anglo-Saxon Chronicle: An Electronic Edition (Vol 3).

⁵¹ MADDICOTT, John R. *The Origins of The English Parliament 924-1327*. New York: Oxford University Press, 2010. s. 102

Stejně jako zmínka o Edvardu III. Vyznava i, který společně s Witanem zakázal výběr *heregeldu* v roce 1054, také shromáždění pozdější normanské *Curie Regis* v letech 1085 a 1086 svolané z důvodu hrozby dánské invaze a vyhotovení *Knihy posledního soudu*, potvrzují tezi Johna Maddicotta, že šlo o výjimky, které se vymykaly běžným výběrům daní.⁵² Ve stejném duchu se rovněž nesou další dvě shromáždění, první Viléma II. Rufuse k výběru *heregeldu* na obranu Normandie z roku 1097 a druhé Jindřicha I. z důvodu provdání jeho dcery Matildy, které pro zmenu zavedlo zcela novou daň. Souhlas shromáždění se tedy ve vztahu k výběru *danegeldu* vyžadoval vždy za okolností nějakým způsobem závažných, jako byl například zákaz jeho výběru za účelem financování vedení války nebo jeho obzvláště vysoká sazba. Běžné výběry *danegeldu* tak nikdy souhlasu shromáždění nepodléhaly. Rozdíl s pozdějším vývojem parlamentarismu tkví především v jedné zásadní věci: *danegeld* se dotýkal zejména rolnictva a nižší šlechty, přičemž velká část šlechtické vrstvy a církve byla vyata ze zdanění skrze udělovaná královská privilegia, či odpustky. Ta ovšem mohla být i vzata zpět, což mimo jiné dokazuje, jak flexibilním nástrojem královské politiky *danegeld* na sklonku své existence byl. Navíc pokud s ním bylo takovým způsobem zacházeno, nemohl vyprovokovat během své existence výraznější protest ze strany těch, kteří shromáždění utvářeli.⁵³ Jeho nevyjasněný úpadek na sklonku 12. století, ale i tuto otázku rovněž nechává do jisté míry otevřenou.

---

⁵² MADDICOTT, John R. Responses to Threat of Invasion. *The English Historical Review*. September 2007, Vol. 122, No. 498, s. 986-991

⁵³ MADDICOTT, John R. *The Origins of The English Parliament 924-1327*. New York: Oxford University Press, 2010. s. 103

3. Anglosaské období

Poté, co jsme podrobili institut *danegeldu* zevrubnější analýze, v následujících dvou kapitolách rozebereme jeho konkrétní podobu. Pro tento účel si můžeme rozdělit jeho existenci na dvě období: anglosaské a normanské.

Historicky první výběr a následná platba *danegeldu* proběhla v roce 991.⁵⁴ Na pozadí slavné bitvy u Maldonu, jež se stala námětem pro jedno z nejvýznamnějších děl anglosaské poezie,⁵⁵ dochází ke krizi Anglického království na konci 10. století. Nové vlny vikingských nájezdů už nedokáže dále odolat elitní skupina anglický panovník Ethelred II. zvaný Bezradný⁵⁶ a po poradě s Witanem a jeho představeným, arcibiskupem z Canterbury Sigericem, použije vybraný *danegeld* v hodnotě 10 000 liber stříbra k vyplacení útoku vikingských nájezdníků. Ti se pochopitelně vracejí a pod vedením dánského krále Svena I. oblehnou v roce 994 Londýn a jsou opět vyplaceni, tentokrát 16 000 librami.⁵⁷ Anglosaský král Ethelred se nedokáže vzepít k efektivní obraně proti Dánům a další výběr *danegeldu* následuje v letech 1002 v hodnotě 24 000 liber,⁵⁸ 1007 v hodnotě 36 000 liber⁵⁹ a poslední v roce 1012 v hodnotě 48 000 liber⁶⁰ na pozadí vydrancovaného Canterbury a vraždy uneseného arcibiskupa Elfheaha, který odmítl výměnou za další *danegeld*. Poté, co se Ethelredovi na jaře následujícího roku podaří porazit legendárního vůdce vikingských nájezdníků a strážce posledních útoků Torkella Vysokého ke vstupu do anglosaských služeb, dánský král Sven přijíždí do Anglie, která se mu bez boje vzdává a vydává *danegeld* neznámé částky.⁶¹ Zatímco Ethelred s Thorkellem prchají ústími řeky Temže, Sven je zvolen Witenagemotem anglickým králem. Z nově získané koruny se ale dlouho netěší a umírá v březnu roku 1014. Ethelred je tak restaurován a v rámci příprav obrany Anglie před Svenovým synem Knutem vybírá první *heregeld* k vyplacení Thorkellových mužů v hodnotě 21 000 liber.⁶²

⁵⁴ Manuscript C: Cotton Tiberius C.i The Anglo-Saxon Chronicle: An Electronic Edition (Vol 3).

⁵⁵ Bitva u Maldonu je ukázkovým příkladem anglosaské epiky. Ústřední postavou je tehdejší anglosaský ealdorman Byrhtnoth, který vedl své thegny proti přesile dánských Vikingů u Maldonu 3 týdny před Letnicemi roku 991. Odmítl se nájezdníkům vzdát a se všemi svými muži byli toho dne pobiti. Podle výkladu J. R. R. Tolkiena se jedná o anglosaskou paralelu s Písní o Rolandovi, kdy pyšný velitel zapírá smrt všech jeho mužů.

⁵⁶ *Unready* z anglosaského *raed*, je také mnohdy interpretováno jako výraz tehdejšího vztahu, který panoval mezi Ethelredem a Witanem, tedy jeho královskou radou (*witan raed*).

⁵⁷ Manuscript C: Cotton Tiberius C.i The Anglo-Saxon Chronicle: An Electronic Edition (Vol 3)

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Zde se verze E Anglosaské kroniky liší od verzí C a D a uvádí *danegeld* v hodnotě 30 000 liber; Manuscript E: Bodleian MS Laud 636 The Anglo-Saxon Chronicle: An Electronic Edition (Vol 5).

⁶⁰ Opět ve srovnání s verzemi C a D verze E se liší a hovoří o 8 000 librách.

⁶¹ Jak už bylo zmíněno v druhé kapitole této práce, Anglosaská kronika uvádí ve spojitosti se Svenovou invazí roku 1013 jen: „*ful gylt*“

⁶² Manuscript C: Cotton Tiberius C.i The Anglo-Saxon Chronicle: An Electronic Edition (Vol 3).

Jak už jsme dříve uvedli, obrana Anglie byla neúspěšná a Sven v následník Knut je korunován anglickým králem roku 1016. Přichází tak období rozhodné pro vývoj *danegeldu* a to období dánského záboru. Je důležité zdůraznit, že právě toho období vlády Knuta I. Velikého učinilo z prvotního nouzového nástroje k obraně anglického království součástí její vlastní hospodářské politiky. Personální unie vzniklá v této situaci tak spojila výběr *danegeldu* navždy s anglickou korunou. Ani restaurace tradiční anglosaské dynastie ztlesněná Edvardem III. Vyznavačem šestadvacet let poté nezakázala jeho výběr, neboť tou dobou už byl příliš lukrativním fiskálním nástrojem.⁶³ Samotný anglosaský král společně s Witanem postavil mimo zákon pouze výběr *heregeldu*, přičemž *danegeld* byl tou dobou nadále vybírán s největší pravděpodobností už pravidelně.

Aby ale náš výčet probíhých výběrů zmínovaných Anglosaskou kronikou byl kompletní, je nutné, kromě Hartaknutova *heregeldu* z roku 1041 s údajím dohromady 32 147 liber,⁶⁴ také uvést ten největší a rovněž největší *danegeld* v hodnotě 82 500 liber (10 000 jen z Londýna) vybraný Knutem I. Velikým roku 1018.⁶⁵ Pokud vyjdeme z těchto informací, a to neznáme ani přesnou sumu Svenova *geldu*, dostaneme se na částku 269 647 liber vybranou za období 50 let. Tato skutečnost je dodnes předmětem debaty v anglických akademických kruzích. Vystává zde totiž klíčová otázka: mohla ekonomika anglosaské Anglie unést tak obrovské daňové břemeno, když *danegeld* normanského období se takovému úslu nikdy nepřiblížil? Než se pustíme dál je nutno podotknout, že odlišnost E verze Anglosaské kroniky v částkách, v kterých se liší od verzí C a D, je způsobena nezdařeným opisem z důvodu požáru v Peterbourghském klášteře a ztrátou vodní kroniky.⁶⁶ Zhruba od roku 1024 ale už vede vlastní verzi, která je pozoruhodná zejména přesností Hartaknutova *heregeldu*.

Na přelomu 80. a 90. let došlo z důvodu v rozhodnosti záznamů o *danegeldu* k ostré výměně názorů na podobu oxfordského *English Historical Review* mezi Dr. M. K. Lawsonem a prof. Johnem Gillinghamem. Ten se především snažil podrobit kritice přístup ražený od dob Frederica Maitlanda, který nezavdával žádného důvodu nevěřit záznamům Anglosaské

---

⁶³ WARD, Grace F. The English Danegeld and the Russian Dan. *American Slavic and East European Review*. October 1954, Vol. 13, No. 3, s. 299

⁶⁴ Toto nezvykle přesně úslu naopak uvádí naopak jen verze E Anglosaské kroniky Manuscript E: Bodleian MS Laud 636 The Anglo-Saxon Chronicle: An Electronic Edition (Vol 5).

⁶⁵ Manuscript E: Bodleian MS Laud 636 The Anglo-Saxon Chronicle: An Electronic Edition (Vol 5).

⁶⁶ EARLE, John a PLUMMER, Charles. *Two of the Saxon Chronicles Parallel (787-1001 A.D.) with supplementary extracts from the others*. Oxford: Clarendon Press, 1889.

kroniky.⁶⁷ Označil popis vlády Ethelreda II. za tzv. „*tale of woe*“ (příběh utrpení) a uvedl své pochyby ohledně kronikáře, který mohl v rámci vlastní autorské licence a zdramatizování onoho příběhu pádu anglosaské Anglie záměrně zvyšovat úroveň vybíraného *danegeldu*.⁶⁸ Především stupnici 36k, 48k a 82k považuje za příliš nápadnou. Ve svém článku dále uvádí, že lze bezpochyby vztáhnout záznamu kroniky E o výběru Hartaknutova *heregeldu* nejen pro její neuvěřitelnou přesnost, ale také pro její komentář, který onen *heregeld* na tehdejší dobu označil za neúnosný. Na základě těchto argumentů se proto domnívá, že maximální *danegeld* pro tehdejší ekonomiku anglosaské Anglie mohl být jen kolem 22 000 liber. Své tvrzení dále opřel, kromě příliš přesvědčivých pro nalezených mincí ve Skandinávii, o dobové svatbě Florence z Worcesteru a tiskostech Hartaknutova výběru.⁶⁹ M. K. Lawson na druhou stranu argumentuje, že mnoho Gillinghamových závěrů je neobhájitelných především pro nedostatek důkazů, zejména z doby Ethelreda II. Navíc zdrazňuje obrovskou výjimečnost krize, v které se Anglie ocitala na počátku dánského záboru,⁷⁰ a uvádí, že souasně studie *Knihy posledního soudu* a pozdní anglosaské ražby mincí nasvědčují tomu, že tehdejší ekonomika mohla zvládnout zdanění v rozsahu 36 000 – 82 000 liber, a tudíž není důvodů částkám v Anglosaské kronice nevěřit.⁷¹

---

⁶⁷ GILLINGHAM, John. The Most Precious Jewel in The English Crown: Levels of Danegeld and Heregeld in The Early Eleventh Century. *The English Historical Review*. April 1989, Vol. 104, No. 411, s. 373-384

⁶⁸ GILLINGHAM, John. Chronicles and Coins as Evidence for Levels of Tribute and Taxation in Late Tenth- and Early Eleventh-Century England. *The English Historical Review*. October 1990, Vol. 105, No. 417, s. 939-950

⁶⁹ Cíverze Anglosaské kroniky pod rokem 1041 hovoří takto: „Her let Harðacnut hergian eall Wihracestrescire for his twegra huscarla þingon ðe þæt strange gyld budon, þa sloh þæt folc hi binnan port innan ðam mynstre“ // „V tomto roce Hartaknut nechal vyplnit celý Worcestershire jako trest za vraždu jeho dvou huskarlů, kteří zde vybírali onu krutou daň (*heregeld*) Místní lid je pobítl v klášteře uvnitř města.“ Manuscript C: Cotton Tiberius C.i The Anglo-Saxon Chronicle: An Electronic Edition (Vol 3).

⁷⁰ LAWSON, Michael K. The Collection of Danegeld and Heregeld in the Reigns of Aethelred II and Cnut. *The English Historical Review*. October 1984, Vol. 99, No. 393, s. 721-738

⁷¹ LAWSON, Michael K. Danegeld and Heregeld Once More. *The English Historical Review*. October 1990, Vol. 105, No. 417, s. 951-961

4. Normanské období

Ocitáme se p ed poslední etapou existence naší dan . Než za neme je nutno podotknout, že se bude na svém konci pochopiteln týkat i vlády Jind icha II., který otevírá novou kapitolu anglické historie a to angevinskou. A tudíž nakonec opustíme i období normanské, by jen na chvíli.

Otázka, kdy p esn Vilém I. Dobyvatel po vyhrané bitv u Hastingsu roku 1066 poprvé vybral *danegeld*, je nejasná. A koliv, jak už bylo v úvodu zmín no, *Kniha posledního soudu* nazna uje, že by mohl být tou dobou vybírán už pravideln p i sazba dvou šilink za *hide*,⁷² první explicitní zmínka o výb ru *danegeldu* pochází z Anglosaské kroniky z p elomu let 1083 a 1084.⁷³ D vodem, pro si zasloužil zmínky v Kronice, byla jeho vysoká sazba šesti šilink za jednu *hide*, která vznikla na pozadí hrozící invaze potomka dánského krále Knuta I., k níž však kvli jeho p ed asné smrti nakonec nedošlo. Další významná zmínka p ichází s vyhotovením *Knihy posledního soudu* a to v roce 1086,⁷⁴ kdy Kronika hovo í p edevším o kruté dani, která dopadla na nemocemi zdevastovaný lid obrovskou silou. Oba tyto záznamy potvrzují teorii, že tou dobou už byl výb r *danegeldu* pravidelný a zmínku v Anglosaské kronice musela zap í init n jaká d ležitá okolnost.

Pokud pomíneme „obnovený“ *heregeld* Viléma II. Rufuse se sazbou ty šilink za *hide* z roku 1097, k dalším významn jším událostem v rámci vývoje *danegeldu* dochází až po nástupu jeho bratra Jind icha na anglický tr n. Za jeho vlády totiž dochází k zásadním reformám finan ní správy anglického království. Na za átku 12. století vzniká tzv. *Exchequer*, ú ad zodpov dný za královskou pokladnici. V jeho ele stál *Chancellor of Exchequer*, tzv. *clericus cancellari* podle dochovaného traktátu *Dialogus de Scaccario*, jehož autorem byla hlava toho ú adu za vlády Jind icha II. Richard FitzNeal.⁷⁵ Bez zajímavosti rovn ž není, že ti, kte í *Exchequer* utvá eli, byli spole n s šerify p íslušných kraj do posledního vy ati ze zdan ní *danegeldem*.

---

⁷² GREEN, Judith A. The Last Century of Danegeld. *The English Historical Review*. April 1981, Vol. 96, No. 379, s. 242

⁷³ Manuscript E: Bodleian MS Laud 636 The Anglo-Saxon Chronicle: An Electronic Edition (Vol 5).

⁷⁴ Manuscript E: Bodleian MS Laud 636 The Anglo-Saxon Chronicle: An Electronic Edition (Vol 5).

⁷⁵ VINCENT, Nicholas C. The Origins of the Chancellorship of the Exchequer. *The English Historical Review*. January 1993, Vol. 108, No. 426, s. 105-106

Dalším důležitým úkolem pro výběr daní byl Lord kancléř (*Lord Chancellor*) mezi jehož úkoly patřila především práva listin ve formě příkazů a privilegií vydávaných králem, tzv. *writs* a *charters*.⁷⁶ *Chancellor of Exchequer* byl totiž odpovědný Lordu kancléři za vyhotovení kopií tzv. *pipe rolls*⁷⁷ a *writs of summons*, které byly poté odeslány příslušným šerifům jménem krále se stanovenou sazbou vybíraného *danegeldu*. Přesně tímto postupem byla na začátku 12. století zahájena iniciativa k výběru daní. Poté, co šerifové vybrali příslušnou daň, odevzdali ji spolu s *writem*, který obdrželi, zpátky na úřad *Exchequer*.

Tou dobou byl *danegeld* bez jakýchkoliv pochyb vybírán ročně při sazbě 2 šilinků za *hide*. Ve výše zmíněných *pipe rolls* z roku 1130 ale výběr tehdejšího *danegeldu* už přinesl „jen“ 2 600 liber do královské pokladnice, což představovalo 10% tehdejšího ročního příjmu zaznamenaného v *Exchequeru*.⁷⁸ Navzdory značnému poklesu způsobenému především rozšířením královských odpustků (*royal pardons*) ovšem pořád znamenal dosti významnou část rozpočtu, bez které se král nechtěl obejít. První se tak ukázalo po konci obanské války⁷⁹ za vlády Jindřicha II., jehož *danegeld* z roku 1156 zaujímal 19% celého ročního příjmu královské pokladnice a v době poslední záznam *danegeldu* z *pipe rolls* roku 1162, který zaujímal dokonce 21% tehdejšího ročního příjmu.⁸⁰ Právě jeho opouštěná vzrůstající výnosnost na samotném konci jeho existence je dosti zajímavá. Odporuje totiž jedné z argumentací, prodošlo právě tehdy k jeho zániku. Rozhodně tak nemohlo být z důvodu jeho neefektivity, jelikož jeho výběr musel zákonitě z těchto statistik stále stát za námahu.

Důkazy o další existenci daní ovšem nekončí jen na posledním úřadu o jeho výběru z roku 1162. Existují jisté stopy, že se Jindřich II. pokusil *danegeld* vybrat ještě někdy mezi lety 1173-1175. V *pipe rolls* z roku 1173-1174 je totiž uvedeno, že šlechtic jménem Osbert de Bray dlužil i marky, protože odmítl, aby z jeho strany byl odevzdán *danegeld*.⁸¹ Další důležitá zmínka je z *pipe rolls* následujícího roku 1174-1175, kdy byla zaznamenána

⁷⁶ KUKLÍK, Jan a SELTENREICH, Radim. *Dějiny anglo-amerického práva*. Praha: Linde, 2007. s. 33

⁷⁷ Svitky, na které se zapisovaly finanční a s nimi spojené právní záležitosti, především audity šerifů. První z nich se dochovaly z roku 1130 a od roku 1155 byly vedeny pravidelně. KUKLÍK, Jan a SELTENREICH, Radim. *Dějiny anglo-amerického práva*. Praha: Linde, 2007. s. 34

⁷⁸ GREEN, Judith A. The Last Century of Danegeld. *The English Historical Review*. April 1981, Vol. 96, No. 379, s. 254

⁷⁹ Až od padesátých let 12. století se nám dochovaly další *pipe rolls*. O výběru *danegeldu* za vlády Štěpána III. z Blois se tak mnoho neví, především kvůli obanské válce mezi Štěpánem a dcerou anglického krále Matyldou, matkou Jindřicha II.

⁸⁰ Ibid. s. 254

⁸¹ Ibid. s. 254

provedená platba ve prospěch tzv. *Ushera of Exchequer*⁸² za rozeslání *writs of summons* k vybrání *danegeldu*.⁸³ Nicméně ani za jeden z těchto roků není v příslušných *pipe rolls* uveden celkový účet jeho výbírů tak, jak by tam měl náležet být. Bez zajímavosti ale také není fakt, že podle stejných parametrů výpovětu *danegeldu* se postupovalo ještě při výbírů výkupného pro Richarda I. Lví Srdce v letech 1193-1194.⁸⁴

---

⁸² *Usher of Exchequer* byl zodpovědný za rozeslání *writs of summons* po příslušných krajích k výbírů dan

⁸³ GREEN, Judith A. The Last Century of Danegeld. *The English Historical Review*. April 1981, Vol. 96, No. 379, s. 254

⁸⁴ MAITLAND, Frederic W. *Three Rolls in The King's Court in The Reign of King Richard The First. A.D. 1194-1195*. 2 Vols. Publications of the Pipe Roll Society, 14 and 24. London: Wyman & Sons, 1891. s. 24

5. Závěr

Pro tedy *danegeld* zanikl, když byl na sklonku své existence stále výnosný? Jedno z možných vysvětlení je, že se stal předmětem politické hry. Předešlým soubojem Jindřicha II s Thomasem Beckettem se mohl mimo jiné údajně týkat i tehdejší dan z pšed. ⁸⁵ V takovém případě, pokud opravdu přišla na přetles, si dovedu představit, že výmluvný e ník Beckettova formátu dokázal posunout *danegeld* do ošklivých politických a kulturních konotací. Z toho důvodu bych rád využil prostor daný v závěru ke krátké úvaze o jednom z možných scénářů jeho konce. Jak už bylo v úvodu naznačeno, *danegeld* nese s sebou jedno závažné stigma. Můžeme ho totiž chápat i jako určitou schránku, která s sebou nese všechny politické a kulturní převraty jednoho z nejvýznamnějších období anglické historie. Vždy samotný institut této daně je plodem onoho Gillinghamova „*tale of woe*“ (*příběhu utrpení*) anglosaské Anglie. Tento příběh pak dostává ještě silnější kontury, když království je sraženo na kolena a je vybrán ten nejvyšší *danegeld* všech dob jako oficiální cena za porážku. V takové situaci se stává daší symbolem podrobení celé země. Jako by to ale nestačilo, stejný scénář se opakuje i po necelých padesáti letech. Normané ostatně neměli daleko ke svým dánským bratrům a *danegeld* se stala velkou oblíbenou částí jejich vlády. Vlády, která byla charakteristická pomyslnými rozevřenými sociálními nřzkami mezi anglosaskými obyvateli a jejich normanskými pány. Ostatně toto období bylo v literatuře vždy, byť silně ovlivněno romantickým subjektivismem, studnou inspirací pro motiv boje utlačovaných poddaných proti zlovolným vládnoucím vrstvám tak, jak tomu je obzvláště v dílech skotského romanopisce Waltera Scotta. Pokud se pak přeneseme do období, kdy se na anglický trůn dostává opět nová vládnoucí dynastie a kdy se král dostává do politického sporu s nejvyšším představitelem církevní moci v království, *danegeld* mohl posloužit jako důležitý argument v těchto politických konfrontacích. Dani totiž nikdy nikdo nemohl odpárat onen nádech z jejího prvotního účelu. Nádech útlaku a vedení války. Z těchto důvodů se tak *danegeld* mohl stát politicky nevyhovujícím způsobem financování královské pokladnice.

A už tomu bylo jakkoliv, jisté je, že *danegeld* na konci 12. století podléhá na pozadí křižových výprav prvním experimentům s daní z příjmu a movitostí, čímž také svým dílem přispívá ke vzniku historicky první daně z majetku.

---

⁸⁵ GREEN, Judith A. The Last Century of Danegeld. *The English Historical Review*. April 1981, Vol. 96, No. 379, s. 257

6. Seznam použitých zdroj

Primární zdroje:

The Anglo-Saxon Chronicle: An edition with TEI P4 markup, expressed in XML and translated to XHTML1.1 using XSLT [on-line]. Tony Jebson, Copyright © 1996-2006.

Poslední změna: 6th August 2007. Dostupné z: <http://asc.jebbo.co.uk/>

Použité verze:

Manuscript C: Cotton Tiberius C.i The Anglo-Saxon Chronicle: An Electronic Edition (Vol 3)

Manuscript D: Cotton Tiberius B.iv The Anglo-Saxon Chronicle: An Electronic Edition (Vol 4)

Manuscript E: Bodleian MS Laud 636 The Anglo-Saxon Chronicle: An Electronic Edition (Vol 5)

BEDA, Venerabilis. *Historia Ecclesiastica Gentis Anglorum*. Ed. Charles Plummer. Oxford: Clarendon Press, 1896. Dostupné také z:

https://openlibrary.org/works/OL1322920W/Opera_historica

Gerefa. *The Early English Laws* [on-line]. Ed. Thom Gobbitt. University of London: Institute of Historical Research/King's College London © 2014. Dostupné z:

<http://www.earlyenglishlaws.ac.uk/laws/texts/rspger/>

Sekundární zdroje:

Slovník:

BOSWORTH, Joseph. *An Anglo-Saxon Dictionary* [on-line]. Ed. Thomas Northcote Toller and Others. Comp. Sean Christ and Ondřej Tichý © 2010. Faculty of Arts, Charles University in Prague, 21 Mar. 2010. Web. 7 Apr. 2014. Dostupné z: <http://bosworth.ff.cuni.cz/015667>

Knihy:

LOYN, Henry R. *The Governance of Anglo-Saxon England 500-1087*. Stanford: Stanford University Press, 1984. ISBN 0-8047-1217-4

MADDICOTT, John R. *The Origins of The English Parliament 924-1327*. New York: Oxford University Press, 2010. ISBN 978-0-19-958550-2

STENTON, Frank M. *Anglo-Saxon England*. 2. ed., repr. Oxford: Clarendon Press, 1967.

ROBERTSON, Alfred J. *Anglo-Saxon Charters*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009. ISBN 978-0521178327

LAPIDGE, Michael, John BLAIR, Simon KEYNES, and Donald SCRAGG (eds). *The Wiley Blackwell Encyclopedia of Anglo-Saxon England: Second Edition*. Blackwell Publishing, 2014. ISBN 9780470656327

KUKLÍK, Jan a SELTENREICH, Radim. *D jiny angloamerického práva*. Praha: Linde, 2007. ISBN 978-80-7201-688-4

Digitalizované knihy:

MAITLAND, Frederic W. *Three Rolls in The King's Court in The Reign of King Richard The First. A.D. 1194-1195*. 2 Vols. Publications of the Pipe Roll Society, 14 and 24. London: Wyman & Sons, 1891 Dostupné také z: <https://archive.org/details/threerollsofking1418grea>

MAITLAND, Frederic W. *Domesday Book and Beyond : Three Essays in The Early History of England*. 1. ed., repr. Cambridge: Cambridge University Press, 1907. Dostupné také z: <https://archive.org/details/domesdaybook00maituoft>

ROUND, John H. *Feudal England*. London: Swan Sonnenschein & Co, 1895. Dostupné také z: <https://archive.org/details/feudalenglandhis00rounuoft>

EARLE, John a PLUMMER, Charles. *Two of the Saxon Chronicles Parallel (787-1001 A.D.) with supplementary extracts from the others*. Oxford: Clarendon Press, 1889. Dostupné také z: <https://archive.org/details/twoofsaxonchroni00earluoft>

Odborné články:

GREEN, Judith A. The Last Century of Danegeld. *The English Historical Review*. April 1981, Vol. 96, No. 379, s. 242-258. Dostupné také z: <http://www.jstor.org/stable/568289>

VINCENT, Nicholas C. The Origins of the Chancellorship of the Exchequer. *The English Historical Review*. January 1993, Vol. 108, No. 426, s. 105-121. Dostupné také z: <http://www.jstor.org/stable/573551>

LAWSON, Michael K. The Collection of Danegeld and Heregeld in the Reigns of Aethelred II and Cnut. *The English Historical Review*. October 1984, Vol. 99, No. 393, s. 721-738. Dostupné také z: <http://www.jstor.org/stable/569175>

LAWSON, Michael K. Danegeld and Heregeld Once More. *The English Historical Review*. October 1990, Vol. 105, No. 417, s. 951-961. Dostupné také z: <http://www.jstor.org/stable/5746201>

GILLINGHAM, John. The Most Precious Jewel in The English Crown: Levels of Danegeld and Heregeld in The Early Eleventh Century. *The English Historical Review*. April 1989, Vol. 104, No. 411, s. 373-384. Dostupné také z: <http://www.jstor.org/stable/571740>

GILLINGHAM, John. Chronicles and Coins as Evidence for Levels of Tribute and Taxation in Late Tenth- and Early Eleventh-Century England. *The English Historical Review*. October 1990, Vol. 105, No. 417, s. 939-950. Dostupné také z: <http://www.jstor.org/stable/574620>

WARD, Grace F. The English Danegeld and the Russian Dan. *American Slavic and East European Review*. October 1954, Vol. 13, No. 3, s. 299-318. Dostupné také z: <http://www.jstor.org/stable/2491815>

MADDICOTT, John R. Responses to Threat of Invasion. *The English Historical Review*. September 2007, Vol. 122, No. 498, s. 986-991. Dostupné také z: <http://www.jstor.org/stable/4493990>

MORRIS, William A. The Office of Sheriff in the Anglo-Saxon Period. *The English Historical Review*. January 1916, Vol. 31, No. 121, s. 20-40. Dostupné také z: <http://www.jstor.org/stable/550697>

VINOGRADOFF, Paul. Sulung and Hide. *The English Historical Review*. April 1904, Vol. 19, No. 74, s. 282 – 286. Dostupné také z: <http://www.jstor.org/stable/548827>

LENNARD, Reginald. The Origin of the Fiscal Carucate. *The Economic History Review*. 1944, Vol. 14, No. 1, s. 51-63. Dostupné také z: <http://www.jstor.org/stable/2590446>

DOUGLAS, David C. Fragments of an Anglo-Saxon Survey from Bury St. Edmunds. *The English Historical Review*. July 1928. Vol. 43, No. 171, s. 376-383. Dostupné také z: <http://www.jstor.org/stable/552062>
